

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата юридичних наук, доцента Анни ВИННИК на дисертацію
Тетяни ЯСНИСЬКОЇ «Кримінально-правова характеристика
колабораційної діяльності за кримінальним правом України»,
представлену на здобуття ступеня
доктора філософії (081 – Право).**

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Дослідження проблематики кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність (ст. 111-1 КК України) продиктована сучасними безпековими викликами, з якими стикнулася Україна і є, безумовно, своєчасним та актуальним. Криміналізація цього явища у березні 2022 року стала логічною відповіддю на повномасштабну агресію РФ. А динаміка облікованих кримінальних проваджень по цій категорії справ беззаперечно свідчить про високий ступінь суспільної небезпеки досліджуваного явища та наявність чіткого державного й суспільного запиту на його ефективне нормативне врегулювання.

Водночас новизна, складність законодавчої конструкції положень ст. 111-1 КК України, а також проблеми конкуренції із суміжними складами кримінальних правопорушень на практиці створюють реальні ризики порушення законності (від безпідставного притягнення до відповідальності до її уникнення) та неоднакового застосування положень вказаної статті.

Усе це свідчить про безумовну актуальність та своєчасність обраної Тетяною ЯСНИСЬКОЮ теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано відповідно до напрямів науково-дослідної роботи факультету № 1 (з підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України) Львівського державного університету внутрішніх справ «Протидія кримінальним правопорушенням, підслідним Національній

поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти» на період 2021–2024 рр. (номер державної реєстрації 0121U113930).

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що рецензована дисертація є одним із перших комплексних досліджень кримінально-правової характеристики колабораційної діяльності за кримінальним правом України, за результатами якого Тетяна ЯСНИСЬКА сформулювала ряд висновків та пропозицій, що мають ознаки наукової новизни. Серед них:

Вперше:

- запропоновано критерії визначення «стандарту освіти країни-агресора»: 1) один чи кілька документів, який (які) (2) видано державою-агресором (окупаційною адміністрацією) та спрямовані на (3) організацію освітнього процесу (4) всупереч українським стандартам (зокрема, визначених Законом України «Про освіту» та іншими нормативно-правовими актами).

- обґрунтовано відносити до воєнізованих формувань установи, організації де суворо виховують дітей, дотримуються ієрархічності, навчають користуватись зброєю, проводять вишколи. Звернено увагу на те, що за надання приміщень, меблів, інвентаря таким мілітаристським дитячим організаціям особу слід притягувати за ч. 4 ст. 111-1 КК України.

- запропоновано використовувати поетапність для належної кваліфікації посадового колабораціонізму: 1) орган, у якому особа обійняла посаду; 2) назва посади та 3) функції, які фактично виконувала особа. Встановлення функцій особи є самостійним етапом та не може апріорі бути прив'язано до назви посади і тих функцій, які б виконувала особа за українським законодавством.

- обґрунтовано визнавати розмежувальними ознаками колабораційної діяльності у воєнній сфері (ч. 7 ст. 111-1 КК України) та створення незаконних воєнізованих або збройних формувань (ст. 260 КК України) таких ознак сукупно: місце створення формувань, обстановка, а також

мета створення. Так, участь у незаконних формуваннях, які створено на тимчасово окупованій території чи території держави-агресора, з метою ведення бойових чи інших дій у межах збройного конфлікту та в умовах окупації є підставою для кваліфікації діянь особи за ч. 7 ст. 111-1 КК України.

Також за результатами наукового дослідження, автором ***пропонується удосконалити:***

- позицію, що саме зайняття посади керівника закладу освіти не може бути кваліфіковано за ч. 5 ст. 111-1 КК України, а факту добровільного зайняття громадянином України посади керівника закладу освіти не достатньо для кваліфікації відповідних дій за ч. 3 ст. 111-1 КК України. Адже ч. 3 ст. 111-1 КК України взагалі не передбачає зайняття якої-небудь посади.

- аргументацію позиції, що місцем вчинення колабораційної діяльності є повністю чи частково непідконтрольна територія України (тимчасово окупована територія, лінія зіткнення), яка нерозривно пов'язано із часом вчинення, а разом утворюють обстановку вчинення цього кримінального правопорушення – умови окупації.

Набули подальшого розвитку

- обґрунтування позиції, що доповнення КК України нормою про колабораційну діяльність є диференціацією кримінальної відповідальності за державну зраду з огляду на умови окупації, її тривалість, запит суспільства на справедливість. Ознакою розмежування державної зради та колабораційної діяльності є умови окупації;

- положення про недоцільність здійснення видового поділу об'єктів злочинів проти основ національної безпеки України, зокрема і колабораційної діяльності.

- теоретичне обґрунтування та практичні рекомендації з питань розмежування колабораційної діяльності з терористичними актами, пропагандою війни.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що за результатами виконаного дослідження наукові положення можуть бути використані:

у правотворчій діяльності – законодавцем для удосконалення кримінального законодавства України щодо колабораційної діяльності та суміжних злочинів;

у правозастосовній діяльності – слідчими, детективами, прокурорами, суддями для вирішення питань щодо кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних з колабораційною діяльністю;

у науково-дослідній роботі – науковцями, науково-педагогічними працівниками під час проведення наукових досліджень щодо колабораційної діяльності;

в освітньому процесі – для підготовки навчальної, методичної літератури та викладання навчальних дисциплін кримінально-правового циклу (Акт впровадження результатів дисертації в освітній процес Львівського державного університету внутрішніх справ № 41 від 17.06.2025 року).

Ступінь наукової обґрунтованості положень, висновків та пропозицій.

Аналіз тексту дисертації Тетяни ЯСНИСЬКОЇ дає підстави говорити про наукову обґрунтованість та достовірність отриманих в ході дисертаційного дослідження результатів.

Для досягнення мети дисертант використав комплекс загальнонаукових і спеціальних методів пізнання:

історико-правовий – для дослідження законодавчих ініціатив та наукових позицій щодо доповнення КК України нормою про колабораційну діяльність (підрозділ 1.1);

системно-структурний – застосовано у процесі характеристики об'єктів колабораційної діяльності по вертикалі (підрозділ 2.1), розгляду норми про колабораційну діяльність у системі кримінального та інших галузей права

(міжнародного гуманітарного права, виборчого, податкового права) з метою визначення їх системного взаємозв'язку та тлумачення (підрозділ 2.2, 3.1, 2.3);

порівняльно-правовий метод – для зіставлення кримінально-правових норм, виявлення схожих та відмінних правових позицій у науці та судовій практиці (усі розділи);

методи індукції та дедукції – узагальнення конкретних прикладів із судової практики для формування загальних висновків і навпаки, логічне виведення наслідків із загальних правових положень (усі розділи);

статистичний метод – для вивчення й узагальнення аналітичних звітів за результатом проведення опитувань, формування і обґрунтування висновків за їх результатами (підрозділ 1.2).

Наукову обґрунтованість та достовірність результатів дослідження засвідчує і емпірична база дисертаційної роботи, яку утворюють матеріали судової практики.

Оцінка змісту та оформлення дисертації дозволяє констатувати комплексність та системність рецензованої наукової праці. Дисертація складається з анотації (українською та англійською мовами), вступу, трьох розділів, що охоплюють сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (341 найменування) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 245 сторінок, із них основний текст – 169 сторінок.

Характеризуючи структуру дисертаційної роботи потрібно вказати на те, що вона відповідає нормативним вимогам, які ставляться до такого виду робіт; Текст дисертації викладений науковим стилем та українською мовою. Порушень академічної доброчесності у роботі не виявлено.

Структурні частини дисертації знаходяться у єдності та логічно пов'язані між собою. Висновки та пропозиції, сформульовані в дисертації, відповідають поставленій меті та завданням.

Повнота відображення наукових положень дисертації в опублікованих наукових працях. Кількість підготовлених наукових праць відповідає вимогам, встановленим для оприлюднення результатів дисертації. Дисертантка опублікувала чотири наукові статті у наукових фахових виданнях України, які віднесені до категорії «Б», а також шість праць апробаційного характеру.

Дискусійні положення та зауваження. Попри високий науковий рівень дисертаційного дослідження та, в цілому, відповідність рецензованої праці вимогам, які ставляться до робіт на здобуття ступеня доктора філософії, з огляду на складність досліджуваної проблематики, варто зупинитися на окремих її дискусійних положеннях.

1. Не ставлячи під сумнів високий науковий рівень, загальну спрямованість і результати представленого до захисту дисертаційного дослідження, вважаю за доцільне водночас вказати на відсутність у роботі порівняльно-правового аналізу зарубіжного досвіду регламентації кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. Вивчення підходів та методів протидії таким злочинам у законодавстві інших держав (особливо тих, які стикалися з подібними викликами) дозволило б автору обґрунтованіше визначити напрями реформування Кримінального кодексу України у цій сфері, а також суттєво збагатити теоретичну базу дослідження. Окреслений аспект має важливе значення для інтеграції вітчизняного законодавства у європейський правовий простір та наближення національної правової системи до міжнародних стандартів.

2. Звертаючись до актуальної та складної проблеми визначення вікових меж суб'єкта кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність, дисертантка слушно констатує наявність у доктрині дискусії щодо можливості зниження вікового цензу за окремі її прояви (зокрема, воєнну діяльність). Поділяючи думку про необхідність подальшого фахового обговорення цього питання на доктринальному рівні та потребу його узгодження з нормами

міжнародного права, здобувачка, водночас, обмежується лише фіксацією цієї позиції.

Водночас, зважаючи на специфіку та високий рівень суспільної небезпеки колабораційної діяльності, науковий інтерес викликає власна позиція авторки стосовно доцільності чи недоцільності зниження граничного віку притягнення до кримінальної відповідальності за розглядуване кримінальне правопорушення, яку хотілося б почути під час публічного захисту.

3. Пропонуючи авторську модель удосконалення законодавства про відповідальність за колабораційну діяльність, здобувачка також залишила простір для наукової дискусії щодо концептуального вектора таких змін. У зв'язку з цим під час публічного захисту хотілося б почути думку авторки: який шлях модернізації кримінального закону вона вважає перспективнішим — подальшу деталізацію та звуження ознак складів колабораціонізму задля уникнення оціночних понять чи, навпаки, консолідацію цих норм з метою запобігання надмірній громіздкості Кримінального кодексу України?

Загальний висновок.

Дисертація Тетяни ЯСНИСЬКОЇ є завершеною працею, сформульовані в ній висновки та пропозиції мають елементи наукової новизни, а її результати — теоретичне та практичне значення. Робота відповідає вимогам, що затверджені наказом Міністерства освіти та науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами) «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», а також Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23.08.2016 № 261 (із змінами) та Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами), а її авторка – ЯСНИСЬКА

Тетяна Юріївна за результатами публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктор філософії зі спеціальності 081 Право.

Рецензент

**Доцент кафедри кримінального права та кримінології
факультету № 1 (з підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Національної поліції України)
к.ю.н, доц.**

Анна ВИННИК